

ACC. N:R M. 14569: 1-14.

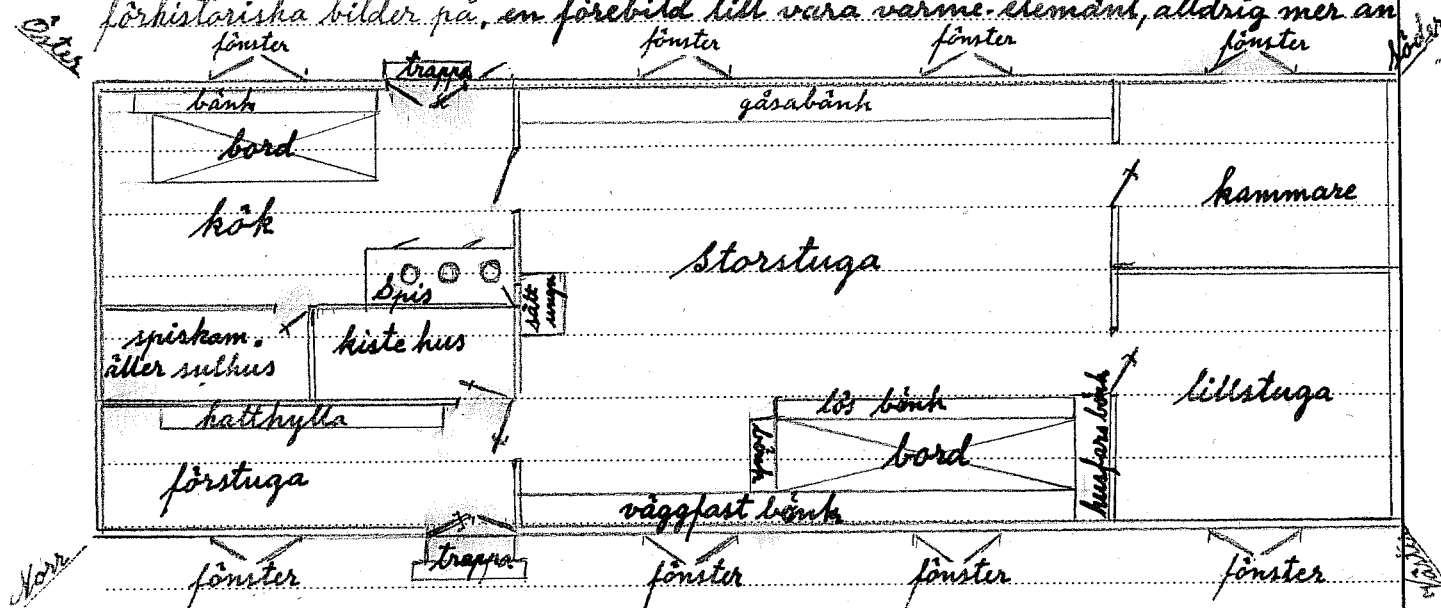
Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Ligfrid Ivensson, Höör*
Härad: *Frösta* Berättare: *"*
Socken: *Höör* Berättarens yrke: *f. d. vagnmakare*
Uppteckningsår: *1958* Född år *1880 i Höör*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Almogens sittmöbler. s. 1-8.
Butikshandel på landsbygden. s. 9-14.

LuF 94
" 95

Här har jag försökt att återge bottenplanen till bostadshuset till en i allmänhet befintlig lantgård, där var sällan någon annan inredning eller stil utan alla var sej lika, och låg alltid i rätt väderstreck. Proportionerna tror jag är någorlunda riktiga efter planens storlek, vinden eller loftet användes näst som sädesmagasin å förvaring av säckar. Aldrig mer än en skorsten, en enda värmesentral, den stora sättningsen i storstugan som eldades ute från höket, å bestod av 3 stora gjutna järnshivor med förhistoriska bilder på, en förebild till våra värmeelement, aldrig mer än

Hållare fans sällan i husen utan dom var förlagda ute i en skogsbäck. Trappan till vinden var en hängtrappa som då den inte användes hissades upp i taket och var i höket

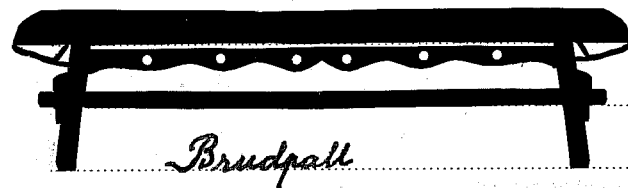
två ingångar, förstuga och kök, vi går in om förstugan en stor
å rymlig sådan, som användes som garderåb av husets folk, en-
das så kallade natvardskläderna är nerpackade i klädhistor, annars
söndagskläder å vardagskläder hänger i förstugan på krokar under
hatthyllan å i krokar på väggarna, aldrig något fönster på gavlarna,
så går vi från förstugan in iorstugan, där man stannar innan
om dörren, tills husbondens stämman ljuder sitt ner, då man sätter
sej på den långa väggfasta bänken vid dörren, då efter en stund
husbonden kommer fram till en å säger var det något ni ville å
då först fick man säj sitt ärende, alla tog det med ro på den ti-
den, å husbonden inte minst, tjänarlönorna var ju så enormt
billiga då, så direkt arbete var det inte mycke en bonde utträttade,
man fann honom säkrast vid den övre bordsändan på den vägg-
fasta bänk som enbart han disponerade över, där var så han kum-
de lägga sej på rygg med en puda under huvudet å läsa tidning,
å motspark var det av en mebräda mot väggen till lillstugan, när
det var mat fick alla sätta sej till bords på samma gång, för ord-
ning skulle det vara, stordrängen närmast husbonden på lång-

bänken där brödhakan låg, å så hörde det till att stordräng-
en skulle skära allt bröd vilket inte var något latmansgöra.
stora hembakta grovbröd, fint bröd bestods inte utan om sön-
dagarna, å det höll husbonden reda på, å arbete delade fördrängen
ut, så dom andra behövde knappast tänka, ja så satt dom allt
efter storlek å rang, på väggbänken allt karfolk, å på lösbänken
andra sidan bordet satt alla fruntimmer, med husmor närmast
husfar å så allt efter storlek igån, alla drängar hade var sin fälle-
kniv som torhades på byxbenet å sedan fick intaga sin platts i byx-
fickan, efter måltiden, å var å en hade sin hörshed som händes
igån efter hornets randning, och då alla hade åtitit gemensamt
av ett stort fat med surmjölk, slickade alla var sin sked å
så ner i borlådan där dom fick ligga till nästa gång då det
blev bjudet på sheamat, så disken var fort undanstökat efter
en sådan kvällsward med spekeflåsk å bröd, och surmjölk å
bröd, det värsta var med bordet där syntes tydligt en rand
från mjölkfatet till varje bordshamrat, men beware me väl
det var ju fort undanstökat, å alla var nöjda å mädde bra,

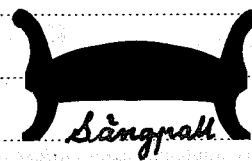
husbondefolket hade förstås skålv sin filbunk, å kvinfolken hade i regel ett lurfat att skära fläsket på dom var ju inte begärvade med fällkniv, men tänk sådan god speke skinka rätt tjocka skivor med svålen på, å så dustat kryddpeppar på, å pepparhornet på bordet om någon ville ha mera peppar, så höll man fläskbiten i nipan å skar med kniven lagom munnsbitar tills svålen var kvar, men den var liksom bra att hålla i så länge där var något på den, ja så var det med den enkla men goda måltiden. Ja det var ju gäsabänken vi också skulle beskriva längs åt söderväggen den var alltid lite bredare än dom andra bänkarna å i nödfall gick det att bädda på den i synnerhet för barn å så ett par stolar för så dom inte trilla i golvet, denna gäsabänk var helt täckt framtill å på något ställe ett bra hål så en gås kunde krypa in, förr lade dom ofta en gås där att ruva ut sina ägg där var ju alltid gämn värme mot som i uthus när vi hade så kalla vintrar å dom ville ha tidiga jässlingar till det första spåda gräset, män skålv har jag aldrig sett någon gås ligga inne, män väl en kycklinghöna, å för övrigt var där lite luckor å små dörrar så man kunde stoppa in lite smått å gott som man inte precis ville visa för allmänheten,

Detta är min egen upplevelse och iakttagning, hade ju alltid mycket att göra med lantbrukare på grund av mitt yrke, & min fader före mej i samma yrke, vid 10 års ålder var jag redan med far & besökte dom mästa lantställe i trakterna här ikring, som i regel bestod av både skogsbruk & lantbruk många sådana sådana ställe bestod av ett helt mantal alltså 500 tunland därav 400 tunland skog & ång & ofta en egen fiskdam med fisk till husbehov, ofta inplanterad karp, och en härlig jaktmark där jag ofta var inbjuden i synnerhet veckan innan jul, rådjuren var lovliga då till nyår, & det var ju alltid gott med en rådjurs stek till jul, till ombyte på all fläskmat & lutfish, på den tiden fanns ju inte frysboxar & kylskåp. det var till att hänga allt villt ut & det var bara bra att ^{fäst} frös ett par gånger innan det kom i grytan i synnerhet en gammal tjädertupp han kunde hänga frusen nästan hela vintern så fram på värsidan var han lite medgörligare när han kom i grytan, vi hade jämna stränga vintrar då, ofta 30 gr. en hel veckas tid, så det var inte alls ovanligt att dom fick frost i både händer & fötter för att inte tala om öronen.

I min grönaste ungdom hade dom inte så mycke kyrk-bröllop utan vigseln förrättades oftast i brudens hem å där i regel fick brudparet oftast knäböja på en lång pall så dom fick plats båda å den skulle ju hållit vara lite stoppad äranpå så att första knäfallet skulle vara så behagligt som möjligt, sen fick tiden utvisa hur nästa skulle bli kanske utan stoppning, ja en sådan pall kallades brudapall, sen hade vi andra små pallar som kallades fotapallar, mjölkpallar dom hade i regel bara tre ben så dom ^{stod} stadigt med samma var man stälde dom, en fyrbening måste ha jämnt underlag annars vickar han, så hade vi sångpallar för gammalt folk så det var lättare att kliva upp i en hög säng dom var i regel rätt låga å stoppade å mjuka att trampa på, å svarvade spolar i båda gavlarna att ta i då man skulle flytta den, fotpallen hade ett avlångt hæl i mitten som man tog i, då den skulle flyttas

Brudpall

Sångpall

Fotpall

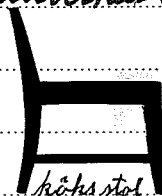

Mjölkpall

Ja i storstugan fanns för det mesta ett halvt dusin stolar gänte alla bänkar, då pigorna satt å spann eller hårda var det bättre med en stol, men dom var av enklaste slaget mest av fur och omålade, så till jul eller något kalas så skulle stolar å bänkar skuras, i lillstugan var ofta en vår uppsatt där värdes linvär, varkens tyg till harkkläder, å alla mattor som användes i huset fast det var ju inte så mycke som nu. Fars å Mors stolar var ofta av flambjörk av gårdens eget trä och lakerade av snickaren så tråets struktur syntes, och stoppade i sittsen å klädda med fårskinn av gårdens egna får, i kammaren var alltid lite bättre möbler ett klaffbord med runda kanter å kanske lite ekstolar betrade å lakerade även dom av snickaren, frun hade ofta en byrå också den av ek å iblan med lite sniderier på lådor å sider, Fars å Mors stolar kallades karmstolar, Allt detta var tillverkat av hem mäsnickare

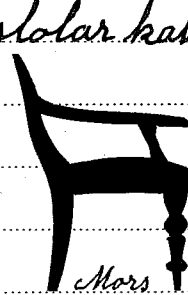
matt stol

höks stol

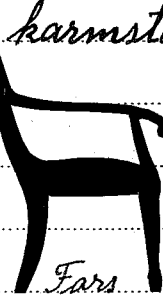
matrum

Mors

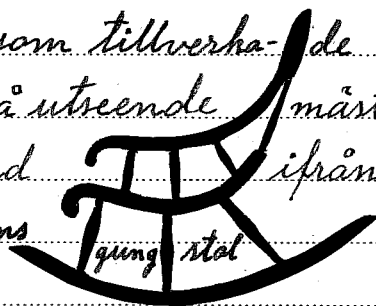

pall

Fars

Det fanns också trebenta stolar, men först ett stycke in på nya seklet, dom kallades munkstolar å var försedda med ankla armstöd å ryggstöd, gungstolar med arm å ryggstöd, ock vanliga så kallade pinnastolar, alla dessa stoltyper är fabriksjorda på stolfabrik i Småland jag tror att fabriken är i Skillingaryd upptill en hjulfabrik som har konkurrerat med mej, med träfärdiga vagnshjul, men den fabriken är nu nerlagd liksom min, så dom gör nog stolar istället utav Smålands präktiga slangbjörk, ock målade, isynnerhet gungstolarna var präktigt målade ock ofta utsirade med färgyllda ränder. I min barndom fanns också nån föregångare till våra pinnastolar med svarvade ben å ryggpelare ock flätad rottingsits å ryggen också flätad rotting, jag tror att dom var av Tysk härkomst. Vi hade här i Höör en mycke duglig möbelsnickare som tillverkade alla sorters möbler av bästa kvallite i arbete å utseende måst polerade saker, men allt arbete jordes för hand ifrån början till slut polering å allt, maskiner fanns inte då ingen el. kraft, icke en häldragen bandsåg en gång, utan det gick med fotsåg yxa å handhyklar.

Handlen i min barndom då jag började gå butiksärenden för Mor vi kan säga 1888, då var det sällan man hade pengar med sej utan det var bara att be om vad man ville ha så fick man, å så man tack å försvann, jag hade varit med min Fader förut då det skulle handlas lite på en gång så det var tungt att bära tillexempel en sockortopp på en 5 kg. å ett par kg. mjöl av varje sort, vete, råg, å korngrryn användes mer än havregryn, kaffe fanns inte rostat eller mallet utan det var alltid rått, å rått kaffe kunde man gömma hur länge som helst ju äldre ju bättre. så hade Far en säck med som allt blev stoppat i, utom en lagom paket till mej att bära för jag skulle ju tränas å ville helst inte gå tomhänt jag skulle ju hjälpa Far, när vi då handla så mycke så bjöd alltid handlanden något, en rögecigar på Far å en bit brunsocker till mej å ett tvål till Mor, alltid skulle det bjudas något fast man handla på kredit för året, handlaren bara skrev opp, ingen motbok, den kom till lite senare, för det var otroligt vad nyårsräkningarna var långa å stora, Men en hantverkare fick inte hållre betalt

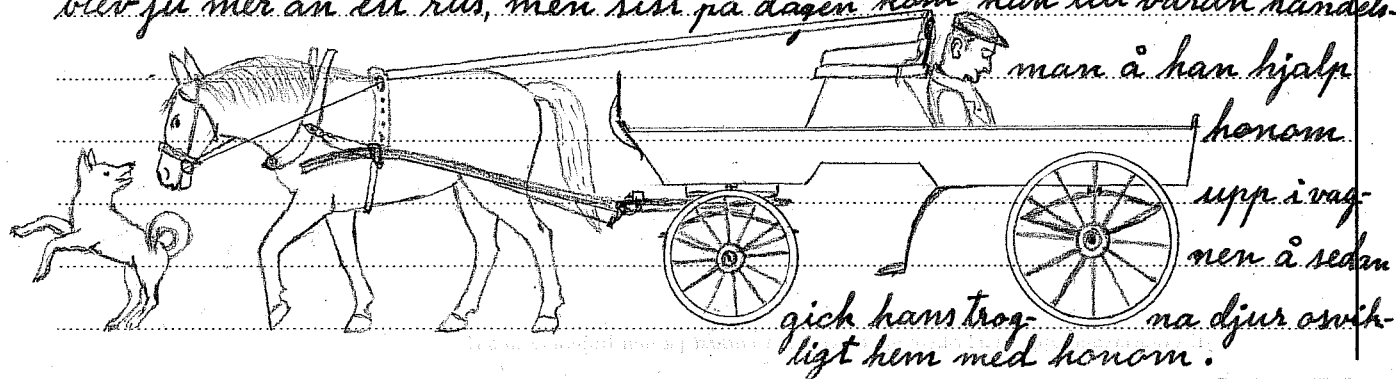
mer än en gång om året, så det var rent ett elände med denna årskredit. Ingen handelsbank fanns så man kunde göra en liten vaxel i en hast, vist fanns det en liten sparbank men det var ju så omständigt att få ett lån å dom lämnade inte ut hur lite som helst. Men så fanns det så att seja äckrare rika bönder som lånade ut till hög ränta sällan under 10 procent å så tog dom räntan i förskott så lånade man hundra kr. fick man inte mer än 90 kr å dessutom en säkerhet på det dubbla, så det var inte alltid så gott i den gamla goda tiden. Men så på nyåret var det ett väldigt bytte med pengar, handelsmannen hade då alltid smörgäsbordet dukat, för det skulle alltid bjudas vid en uppgörelse på den tiden fruarne var med sina män å för dem var det ju kaffebordet som mest intresera, å så hade dom ett öga på sina respektive mannas så inte mapsarna blev för många vid smörgäsbordet, å sen när då räkningen var uppgjord så var det att panna på att tillhandla sej lite av varje medan stämningen var hög, för i en sådan lanthandel fanns ju allt, ifrån spikensill å kaffe, fina schaletter å schalar,

strumpor å underkläder av alla slag, både för man å kvinna. fabrikskor fans inte på den tiden annars hade det nog blivit affär med sådana också den dagen för så hade man ju haft kredit ett helt år, ja du far, nu orkar vi nog inte må mer annars skulle jag velat haft 5 kg kaffe också, de får du jagon vänta må te nästa gång för jag har noch fått ett par snappsar för möd så de får vara. Handelsmannen fick hela januari ha ett par extra biträde i butiken en på kontoret, någon räknemaskin fans inte, så det var att ha huvudet kallt med allt räkande å det var nog inte så lätt för hållaren att räknapa alla å räkna rätt till alla på en gång. Så det var väl att det där kreditsystemet har tagit slut. Den handelsbod jag här har beskrivit är till ännu, och det är tredje generationen under min tid som nu bedriver den och den är ju inte att jämföra, för det första stora fönsterrutor nya tidrenliga diskar ny inredning med hyllor å lådor ny golvbeläggning el. ljus istället för rykande fotogenlampor räknemaskiner å skrivmaskiner på kontoret, riktig bohoföring ifrån början till slut, å pänningar inflyter varje dag, å kassaapparat på disken, Men samma affär å samma husmen uppnyggt på alla vis

Det var den enda speseriaffär här var i Höörs by då för 70 år sedan, men nu är Höör köping och inte mindre än 6 stora speseriaffärer fins nu gämlte andra schäckuteri å matvaruaffärer järnaffärer bilaffärer m.m. Nya stora hus med nya affärer, alla öppnar på bestämd tid å stänger på bestämd tid, i min barndom hade dom pretantioner, om man så kom kl. 6 på morgonen skulle handlaren stå till känst å expediera, om dom skulle köra bort på dagen, eller då man kom tillbaka kl. 10 på kvällen fick han upp å expediera där var inget förbarmande, men givetvis fick han då bo i samma hus som affären, vilket sällan är fallet nu för tiden, Skatten var ju också ett kapittel för sej, ingen skälvdeklaration utan myndigheterna ^{i samhället} bestämde skatten för varje individ. Flantverkarna hade högst skatt å det var ungefär samma, år för år sålunda hade min Fader med en arbetstyrka på 4 man utom sej skälv 15 kr. om året i kommunal skatt och 10 kr. om året i hronoskatt. och varje myndig arbetare 2 kr. 50 öre om året i skatt, då fanns inte hällskatter eller kvarskatter å allt vad dom nu heter. Myndigheterna satt i sochenstugan en gång om

året å uppbar skatt med Länsmannen i teten villket var
kunjort från predikstolen i kyrkan två söndagar å rad när
mast uppbördsdagen, närmast efter hantverharna var hand-
larna skattetyngda å sist bönderna, det var ju knappast mer
än personlig skatt å likväl i allmänhet gämrade dom sej mäst.
Jag får kanske tala om att till en sådan lanthandel var ju
alltid stort gårdsutrymme å stallplats att ställa inn ett 10tal
hästar, vilka utrymme numera är gärra. Vi har ju en ny tid
nu nästan alldeles hästlös. Här fanns också i min barndom ett
par hemjälpsaffärer ute på rama bonlandet, bönder som stod
sej bra å hade sina ställe nästan milen ifrån Flöör, å hade
andra småställe å husare på rimligt avstånd, dit kunde
dessa husare å småbönder bli hjälpa med varor, lite av varje
till exempel vid hastigt påkommet fränmande eller sjukdom.
så kunde dom bara gå till rige Jöns han hade alltid hemma
va det vara må, om det var så till en dubbeljög, om det var
sönda ell nyhent spelade ingen roll, Men när det var
höstaväder eller skogning eller grope då kunde Jöns alltid
få hjälp.

Handlaren fick stå tillbrätta å hjälpa sina kunder på allt vis så till exempel mins jag en fishare nere från Ringsjön som alldrig kunde komma till Höör utan bli plakat full, men så hade han en gammal vit mårre som gick skälv hem bara hon på nåt vis fick sin husbonde i kårren å så hade han en trogen pålitlig gråhund som med vakhet åga såg till att inget ont vederfors husbonden. Så i maj månad gick braxen till vid Ringsjöstranden i så riklig mängd att dom kunde åsa upp den med stora träskoffer, denna Ringsjöbrax är särskilt beryktad för sitt läckra kött, å är stor å tung så där blir lite av denna stora fish ånda upp till 5 a 6 kg. st. Så kunde då våran fishare köra till Höör med hela sin vägn full med sådan härlig fångst å där blev ju ^{till} mer än ett rus, men sist på dagen kom han till våran handels-

man å han hjälpte honom upp i vagnen å sedan gick hans trogna djur osvikhligt hem med honom.